

УДК 37.011.3

О.В. Болтянський, к.т.н, доцент, С.В. Волков, ст., викл.,
О.Б. Стефановський, к.т.н, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

КОУЧИНГ, ЯК МЕТОД ПРОФОРІЄНТАЦІЇ

Анотація. В статті обґрунтовується ефективність коучингу для кар'єрного та особистісного росту випускників шкіл на етапі професійного самовизначення.

Ключові слова: школа, випускники, кар'єра, особистісне зростання, профорієнтаційна робота, коуч, коучинг.

Постановка проблеми. Тенденції динамічного розвитку системи освіти актуалізують проблеми ціннісних орієнтацій випускників шкіл, значимість безперервної освіти в житті кожної людини і професійної освіти як особливого етапу в соціальному самовизначенні і професійному становленні особистості.

В сучасних умовах розвитку економіки і суспільства, в цілому, все більше людей вдаються до профорієнтаційних послуг. У зв'язку зі зростаючою диференціацією професій в цій сфері консалтингу формується попит і сформовано пропозицію. Сучасні методи профорієнтації спрямовані не тільки на школярів для допомоги у виборі майбутньої професії, а й для випускників ЗВО, молодих фахівців [1-3]. Людина протягом усього життя стикається з проблемою вибору шляху розвитку, і від того, наскільки успішним і усвідомленим буде рішення, залежить все подальше життя. Впоратися з проблемою пошуку себе і свого покликання допоможуть випускникам шкіл методи коучингу. Коучинг добре зарекомендував себе в бізнесі і різних сферах взаємодії людей і на доказ цього продовжує набирати популярність. Більш того, найбільший ефект можна отримати, якщо навчити думати учнів в стилі «коучинг», коли вони самі будуть виявляти свої потреби, співвідносити з наявними ресурсами, будувати правильні цілі і знаходити оптимальні шляхи для їх досягнення [4,5]. В такому випадку освітній процес стане максимально ефективним і буде спрямований на задоволення потреби в збільшенні кругозору, що в свою чергу спричинить зростання мотивації до саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми коучингу досліджувались у працях таких науковців, як Т. Голві, М. Джей, Р. Ділтс, Г. Кимсі-Хаус, М. Ландсберг, Ф. Сендал, Е. Стак, Л. Уїтворт, Дж. Уїтмор. Дослідження цих авторів містять методи застосування коучингу, способи реалізації коучингової взаємодії, окремі аспекти з оцінювання елементів коучингу [6-8].

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування ефективності коучингу для кар'єрного і особистісного зростання випускників

шкіл на етапі професійного самовизначення під час профорієнтації.

Виклад основного матеріалу досліджень. Кожній людині, хоч раз в житті доводилося робити вибір професії. Пошук роботи на заміну попередньої для дорослої, сформованої в особистісному плані людини – серйозне випробування, а для молоді людини, якій належить зробити свій перший вибір в плані майбутнього напрямку професійної діяльності – це серйозна проблема, яка потребує комплексного підходу до розгляду різних варіантів перед прийняттям одного з найважливіших в житті рішень.

Самостійний, усвідомлений вибір майбутньої професії в середовищі учнів випускних класів школи, в більшості випадків – рідкісне явище, як правило, молодій людині потрібна допомога фахівців для роз'яснення, як в плані визначення напрямку професійної діяльності, так і способів досягнення обраної мети, будь то вибір наступного закладу освіти або вибір напрямку навчання. Для вирішення настільки серйозної проблеми важко переоцінити важливість профорієнтації.

Більшості молодих людей на етапі вибору професійної діяльності складно безпомилково визначитися зі своїм майбутнім, сформулювати життєві цілі, усвідомити масштаб свого потенціалу, своїх можливостей, без різнобічного аналізу своїх потреб, дуже складно визначитися зі своїм покликанням [9,10].

Про різні професії учнів дізнаються усіма доступними їм методами: від батьків, друзів, родичів, через рекламу в ЗМІ, але ефективність від подібного знайомства в середовищі гігантського різноманіття професій дуже низька, неможливо, переглянувши рекламний ролик, прочитавши оголошення в ЗМІ, або вислухавши думку людини, нехай навіть і компетентної в своїй області, скласти повне уявлення про професію і про перспективи для себе в разі вибору саме цього напрямку діяльності. Тільки пройшовши шляхом самоаналізу, учень зможе визначитися зі своїм покликанням, зрозуміти, що його надихає, цікавить і що може стати згодом джерелом доходу. Це відповідальність самої людини і нікого більше, слухаючи поради, приймати рішення все-таки доводиться самому. І тут завдання викладача–консультанта підштовхнути до міркування на тему вибору і створити необхідні умови для осмислення і подальшого осяяння, коли людина зможе зрозуміти себе і розпізнати своє покликання, вибрати професію на базі ключових потреб, які дають відчуття самореалізації.

У подоланні суперечності між некоректно сформованими суб'єктивними уявленнями молоді про професії, що обираються, і об'єктивно існуючими потребами суспільства складно переоцінити роль профорієнтації.

Профорієнтація – це науково обґрунтована система підготовки молоді до вільного і самостійного вибору професії, покликана належним чином враховувати, як індивідуальні особливості кожної особистості, так і необхідність повноцінного розподілу трудових ресурсів в інтересах суспільства. Цілі і завдання профорієнтації успішно реалізуються повною мірою тоді, коли процес профорієнтації може опиратись на розвинену теорію

і методологію. І не випадково, адже саме в теорії та методології перевіряються і удосконалюються поняття, форми, методи і принципи, які дозволяють підвищити ефективність практичної роботи.

Теорію профорієнтації можна визначити, як сукупність понять, що відображають в концентрованій формі комплекс поглядів, уявлень та ідей, спрямованих на здійснення ефективної профорієнтаційної діяльності.

У загальному вигляді професійна орієнтація включає в себе:

- професійне просвітництво – забезпечення молоді інформацією про світ професій, заклади вищої освіти, можливості професійної кар'єри;
- професійне виховання – формування у молоді працьовитості, працездатності, професійної відповідальності та усвідомленості;
- професійне консультування з питань вибору професії, працевлаштування, можливостей отримання професійної підготовки;
- професійний розвиток особистості та підтримку професійної кар'єри, включаючи зміну професії та професійну перепідготовку [3].

Існують різні підходи до профорієнтації: інформаційний, діагностико–консультаційний, розвиваючий, активізуючий. Метою інформаційного підходу є забезпечення учнів різноманітною достовірною інформацією про сучасні професії, заклади вищої освіти, про ринок праці, планування своєї кар'єри.

Приклади інформаційного підходу до профорієнтації:

- освітні виставки, дні відкритих дверей, ярмарки вакансій, зустрічі з фахівцями, представниками різних ЗВО, презентації, семінари, присвячені профорієнтаційній тематиці;
- довідники, статті в ЗМІ, відеоматеріали;
- сайти, що містять інформацію про заклади освіти, описи професій, корисні статті, рейтинги ЗВО і спеціальностей, огляди ринку праці, інтернет–форуми;
- пошукові системи в Інтернеті – «банки вакансій» для пошукувачів та роботодавців.

Сьогодні нестачі в інформації немає. Бурхливо розвивається Інтернет, велике і постійно оновлюване джерело відомостей про все, включаючи професії, ЗВО і організації–роботодавці. У випускників, що обирають майбутню професію або місце навчання, є все для самостійного пошуку інформації, головне – це вміти шукати і чітко розуміти, що їм потрібно.

Коучинг істотно відрізняється від звичного консультування або тренінгу, навіть незважаючи на те, що в коучингу в значній мірі застосовуються основи тренінгу і прийоми психологічного консультування у нього є своя принципова специфіка, яка суттєво відрізняє цей метод. Перш за все, головна відмінність полягає в тому, що в коучингу особлива увага приділяється ні пошуку напряму діяльності, тобто пошуку конкретної поради, як потрібно вчинити в проблемній ситуації, а до натхнення і мотивування учня до майбутніх змін після прийняття рішення.

Коучинг – процес, спрямований на досягнення цілей в різноманітних

сферах життя. Основне завдання коучингу – стимулювання самонавчання, щоб в процесі діяльності учень зміг сам знаходити і отримувати необхідні знання. Коучинг спрямований на розкриття «сплячого» внутрішнього потенціалу, приведення в дію системи мотивації кожного окремо взятого випускника. Основна ідея коучингу – сам учень, власними силами, на основі отриманих знань і досвіду знаходить відповіді на актуальні на даному відрізку життя питання.

Коучинг – це метод, заснований на консультуванні і тренінгу, в якому викладач допомагає випускнику в досягненні поставлених цілей, це мистецтво створення, за допомогою бесіди і поведінки, середовища, яке полегшує рух людини до бажаних цілей, так, щоб цей процес приносив задоволення [4].

На відміну від консультування та тренінгу, в коучингу ніколи не даються чіткі варіанти рішень і рекомендацій, а також немає певної стратегії дій і моделювання. В процесі коуч-сесії коуч і учень знаходять рішення в спільному аналізі ситуації, що розглядається. Саме тому головний інструмент коуча – це вміння ставити правильні питання, які поетапно допомагають підвести учня до вірного рішення проблеми.

Основне завдання коуча – показати учню, закладений в ньому потенціал і, згодом, розкрити його і максимально розвинути. Змінити ситуацію, що склалася може лише сам учень за допомогою особистого аналізу власного досвіду, але під наглядом радника, який направляє на рішення потрібної проблеми.

Коучинговий метод для цілей профорієнтації має на увазі собою концепцію особистісно-орієнтованого навчання. Основне призначення коучингу – надихнути учня на досягнення необхідних цілей, а також навчити його думати продуктивно. Головною істотною характеристикою в коучингу є осяяння, яке виникає з зосередження уваги, концентрації і ясності думок на шляху пошуку рішення задачі. Один з основних принципів коучингу – прийняти на себе відповідальність за результат свого вибору, а не перекладати відповідальність на інших.

Якщо учень не прагне осмислити свій потенціал, не намагається реалізувати свої можливості, не використовує закладені в ньому здібності, вміння і не може сформулювати свої потреби, то швидше за все він не зможе взяти себе таким, яким він є. Саме з цієї причини необхідно перш за все усвідомити себе, визначити мету, до якої можна прагнути і негайно приступити до вдосконалення себе всіма можливими цивілізованими способами. Тільки в такому випадку можлива самореалізація людини, як особистості [4].

У процесі професійного самовизначення найважливішою складовою є уявлення учня про майбутню професію. На початку формування профідентичності важливо, яким учень бачить образ своєї майбутньої професії, як він сам буде змінюватися в процесі діяльності, яким буде його місце в просторі обраної професії.

Професійне самовизначення – це складний процес, який складається з

певних етапів, у міру освоєння кожного з них учень осмислює свою значимість і свою важливу місію в професії. І тільки після цього у нього складається більш-менш об'єктивна картина майбутньої професії, і він має право вибирати чи хоче він працювати за обраним напрямом чи ні, і, що особливо важливо, чи зможе він відповідати вимогам, необхідним для успішної роботи в майбутній професії. Основне навантаження щодо вибору майбутньої професії доводиться на підлітковий вік і застосування технік і методів коучингу в справі професійного орієнтування школярів дозволить істотно спростити процедуру вибору головної справи майбутнього дорослого життя. У профорієнтаційному коучингу потрібно поставити мету – досягнутий після закінчення коуч-сесії результат. Якщо просто познайомити учнів з напрямками професій і змусити задуматися, ким би вони хотіли стати, то для цієї мети підходить груповий коучинг. А якщо ми хочемо більш глибокого аналізу і максимальної ефективності від процесу, то найбільш ефективним є індивідуальний коучинг.

Безумовно, було б вельми оптимістично стверджувати, що учень буде працювати за обраною ним спеціальністю все життя. Однак, визначившись з напрямком професійної діяльності, що найбільше відповідає його цінностям, здібностям і типу особистості, учень, осмислюючи відповідальність за свої дії і рішення, здатний підвищити свою ефективність в навчальному процесі. Він своїми силами зможе розвивати схильність до обраної професії, вдосконалюватися, ставити цілі і досягати їх, а також переконуватися в правильності свого вибору, мотивуючи себе в подальшому навчанні.

Висновки. Активний і творчий коучинговий підхід дозволяє максимально швидко розкрити внутрішній потенціал особистості, формувати мотиваційну готовність до вибору професії.

Такий алгоритм побудови роботи з учнями дозволяє поступово зорієнтувати їх в професійному виборі, викликаючи позитивну мотивацію вибору професії з їх боку, уникаючи підозрливості та тривожності, підвищуючи віру учнів в свої потенційні можливості і здібності реалізації себе у майбутній професійній діяльності. Це також дозволить розкрити учням сутність соціальної успішності, активізувати процес самопізнання і самосвідомості, в тому числі професійного, мотивувати на розвиток особистісних і професійних якостей в контексті обраної спеціальності.

Список використаних джерел.

1. Болтянський О.В. Напрями професійного саморозвитку викладачів аграрних закладів вищої освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2020. Вип. 23. С. 174–179.

2. Болтянська Н.І. Система взаємовідносин у ВНЗ: куратор – студент. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2017. Вип. 20. С. 43–49.

3. Болтянська Н.І. Дуальна система освіти як засіб професійної мобільності випускників вищих навчальних закладів. Удосконалення

освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2018. Вип. 21. С. 20–26.

4. Sosnowski S. Analysis of major errors in the design of pumping stations and manure storage on pig farms. ТЕКА Commission of Motorization and Energetics in Agriculture. 2016. Vol.16. No.2. 49- 54

5. Болтянський О.В. Проведення експертизи якості знань в системі підготовки бакалаврів у ТДАТУ. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2018. Вип. 21. С. 36–40.

6. Boltyansky O. V. Analysis of the main areas of resource conservation in animal husbandry. Motrol: Motoryzacja i Energetyka Rolnictwa. 2016. Vol. 18, № 13. P. 49-54.

7. Болтянський О.В. Застосування інноваційних технології при викладанні у сучасному вищому навчальному закладі, як фактору формування професійних компетентностей майбутніх фахівців. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2017. Вип. 20. С. 39–42.

8. Болтянський О.В., Болтянська Н.І. Застосування 3D технологій при підготовці фахівців з вищою освітою. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2020. Вип. 23. С. 43–50.

9. Болтянська Н.І., Болтянський О.В. Інноваційний університет як інструмент інтеграції України в європейський освітній і науковий простір. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2020. Вип. 23. С. 116–121.

10. Болтянська Н.І., Болтянський О.В. Удосконалення виховної роботи куратора у закладах вищої освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2020. Вип. 23. С. 144–151.

11. Болтянська Н.І. Формування і розвиток інноваційного відкритого освітнього середовища аграрних закладів вищої освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, Вип. 22. Мелітополь, 2019. С. 25-30.

12. Boltianska N.I., Boltianskyi O.V., Boltianskyi B.V. Reducing energy expenses in the production of pork. WayScience. Dnipro, Ukraine, 2021. P.1. С. 27-29.

Boltyansky O.V., Volkov S.V., Stefanovsky O.B. Coaching as a method of vocation

Summary. The article substantiates the effectiveness of coaching for career and personal growth of school graduates at the stage of professional self-determination.

Key words: school, graduates, career, personal growth, career guidance work, coach, coaching.